

אהבה ורעות

"עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ - וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". קביעות רבות בפסוק קצרצר זה שבפרשתנו (ב, כד). "עַל כֵּן יַעֲזֹב", בצורה עדינה מחוקקת התורה כאן את איסור קשר העריות בין בנים/בנות להוריהם. "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ" - מכאן איסור הניאוף, אך גם ראשית המאבק נגד קשרים מיניים מעוותים. "בְּאִשְׁתּוֹ", לפנינו אידיאל המונוגמיה, הקב"ה נתן לאדם אישה אחת, ריבוי הנשים יתחיל רק עם למך. אידיאל זה יבוא לידי ביטוי הנעלה בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים. נאמר עליו "וְכָפַר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ", בֵּיתוֹ זה כמובן אשתו, וחז"ל פרשו: "וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ ולא בעד שני בתים" (יומא יג, ע"א). הפסוק ממשיך "וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד", אֶחָד בקשר הגופני והנפשי בין איש לאשתו. הזוג נהפך למעין בשר אחד בשעת הקשר האינטימי ביותר, כאילו הוא חוזר לאחדות מקורית אשר בלשון הקבלה, עברה "נסירה". לְבָשָׂר אֶחָד – בצאצאים, הזוג יהפוך לבשר אחד בוולד שייוולד מקשר זה. אכן, על המיניות, ברכותיה, איסוריה ופירותיה, מתייחסת כאן התורה. את התמימות שלפני החטא מתארת התורה במצב בו העירום עדיין איננו פורנוגרפיה: "וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֶרְוָמִים... וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ" ממבטי תאוה משחית. האהבה טרם הזדהמה, טרם הפכה גם היא למכשיר ליצירת גיהנום עלי אדמות. האהבה עדיין מחוברת אל הרעות.

כפי שלימד אותנו ר' שלמה אבן גבירול ב'כתר מלכות' אהבה ורעות הן מידות א-להיות: "נִהְרִי אֶהְבָּה, נִהְרִי רַעִית, מִשְׁתַּפֵּחִין וְיוֹצְאִין מִלִּפְנֵי כֶּסֶף הַקְּבֹדָה". על כך אנו מכריזים בברכות הנשואים: "אֶהְבָּה וְאֶחָה. וְשָׁלוֹם וְרַעִית". ואנו מסיימים: "מִשְׁמַח הַחֶתֶן עִם הַכֶּלֶה". הפלא ופלא! כיצד אנו משמחים חתן וכלה? אנו רוקדים ומרקידים, משעשעים, נותנים מתנות. אך, כיצד הקב"ה משמח אותם? גם הוא נתן וואזה או אגרטל יקרים ושבירים?

אולי כן. על חשיבותה של המשפחה אין כיום עוררים רציניים. שבענו והתייאשנו מאוטופיות של מוסדות ציבוריים שהפכו סיכון פסיכולוגי ובריאותי לילדים. המשפחה היא מוסד הכרחי ויעיל לחברה, אך היא דורשת מבני הזוג השקעת אנרגיות כבירות תוך מאבק יומיומי. אך מה נעשה, והקב"ה גזר 'פרו ורבו!', וציוונו ליצור משפחה ומתוך כך לבנות את עתיד החברה. אנו כמובן, היינו נשמעים ועושים, כמו שאנו צמים ביום הכיפורים. אלא שצפה הקב"ה את הימים מפרכים ואת לילות הדאגה חסרי השינה, ורצה לעניק לנו מקור נוסף של כוח ושמחה לרעים האהובים. בגין זאת הוא העניק לנו במתנה את האהבה הרומנטית ואת התענוג הארוטי. אלא, שכמו במתנות רבות, יש אזהרה בעטיפה: זהירות, שביר! המסורת היהודית ציוותה לנו להיזהר ולשמור על המתנה הזאת. אוי להם למאבדים אותה. אוי לה לתרבות שבזה לזהירות הזאת, ומוכנה לשבור אותה לרסיסים בראש כל חוצות. אוי לה ואבוי לנו.

האהבה מחכה לאחוה ולשלום. אך היא שואפת למרכיב הרביעי, רעות. עליה התייחס הקב"ה כשקבע (ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו, אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ". כאן מובלט העיקרון המרכזי של הנישואים, לב לבה של האהבה, הרעות. זאת שותפות הנמצאת מעבר לעֶזְרָא שבעבודה, להשלמה שבעינוגים הגופניים. זאת שותפות קיומית, המתבטאת בעונג על עצם קיומו של הבן/בת זוג בחיים, על עצם נוכחותו ונוכחותה. נתן זך הגיב במשפט שזכה להדים עצומים: "לא טוב היות האדם לבדו, אבל הוא לבדו בין כה וכה". האומנם? קהלת (ז, ב) קבע "טוב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אִבְל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית מִשְׁתָּה... וְהָחִי יִתֵּן אֶל לְבָבוֹ". נלווה את קהלת בלכתו, כי משפט פסימי זה מלמד אותנו את משמעותה של הזוגיות. אנו עדים פעמים אינספור כיצד בן או בת זוג נשברים לחלוטין כאשר נפטר שותפו לחיים, ועד מהרה הוא מצטרף אליה או אליו. "וְהָחִי יִתֵּן אֶל לְבָבוֹ". הטרגדיה של מוות זו מלמדת אותנו באופן פרדוכסלי על המימד העמוק ביותר של האהבה, ניצחונה של הזוגיות הברוכה על אויבתה האיום, הבדידות.

מעתה יכולים אנו, לדעתי, להבין היבט מסוים המאפיין את הציביליזציה הפוסט-מודרנית, משמעותן של ערים ללא הפסקה. העיר-ללא-הפסקה ביטלה את הלילה, כי הלילה הוא הזמן בו הבדידות בחרה להתעצם. בשעות היום העבודה, המשימות והחובות ואף בעיות החיים היומיומיים עוזרים לנו לברוח. בלילה הבריחה היא כמעט בלתי אפשרית. נשארה לחברה אופציה אחת ויחידה, להפוך לילה ליום, בו יוכל האדם לצאת מההסגר בביתו. העיר בה אמור היה לפעום מחזור של אור וחושך הופכת לעיר ללא הפסקה. בטל החושך המחזיר את האדם לרשות היחיד שלו, רשות שהפכה מאיימת. אמנם כן, טרגדיות רבות מולידות את רגשי הבדידות והופכים בני אדם לאובדים ומרי הנפש. אלא שיש בדידות וסבל שמקורן לא בטבע האכזר, אלא בתרבות הנדיבה, אשר לכאורה מעניקה בידה הגדושה ברכות ללא די. מוקד בעיותיו של העולם הפוסט-מודרני מצוי בעובדה שהתרבות הפכה את האינדיבידואליזם לאידיאל הראשי, ואם תרצו היחידי, מבלי להרגיש שאינדיבידואליזם זה עלול להיהפך לבדידות. אמנם כן, העיר הגדולה תרמה רבות לניצחון על השבטיות ובייחוד לקריסת המשפחה המורחבת אשר לפעמים הפכה מעיקה. יש בכך שחרור חיובי ובונה, אך גם יסוד הורס, הרס שהיה נרחב מדי. המשפחה הגרעינית זועזעה, ומתוך כך אובד ה'יחיד'. המיניות, השריד האחרון של האהבה, נתפסה כדרך לגאול את היחיד מייסוריו, אך הצליחה רק להעניק לו פסק זמן קצר, בו נשברה מתנתו של הקב"ה. הבדידות מנצחת והיא מצטרפת כבעלת ברית חשובה לדיכאון המאיים להיות המגפה הגדולה של עולם המחר.

"לא טוב היות האדם לבדו", אלא שעלינו להבין שמלים אלו בהם הקדים הקב"ה את הזוגיות אינן רק תיאור עובדות, אלא גם מצווה, הכרוכה בעבודה סיזיפית, מתמשכת וקשה, לפעמים הנתפסת כקשה מנושא. בדרך מחכות לנו שתי משימות ביניים: האחוה, שזירת האינטרסים המיוחדים לכל אחד מבני הזוג, חֲתָן וְכֵלָה, עם האינטרסים המשותפים של הֶחָתָן עִם הַכֵּלָה. או אז נזכה אולי להוסיף לאהבה את הרעות הגואלת.